

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำงานโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ เพื่อนำมาใช้กับเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพนี้ในตำบลนาขาง อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนา ตามรูปแบบที่ 5 คือ การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาทุกขั้วรอบ ได้แก่ เกษตรกรไม่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อันมีปัญหาล่าช้า หรือมูลเหตุ คือ ความไม่เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงเหตุและผล ความไม่เห็นประโยชน์ การไม่สามารถวางแผนการปฏิบัติ การไม่นำไปปฏิบัติจริงและการไม่เคยเห็นตัวอย่างของผู้ปฏิบัติในแนวทางนี้ ซึ่งหากละเลยต่อปัญหาทุกขั้วรอบนี้ จะก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องได้ คือ การทำงานมีต้นทุนสูง ท้องถิ่นไม่พัฒนา และประชาชนมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง ด้วยความตระหนักในปัญหาดังกล่าวจึงเห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่จัดเป็นปัญหาเป้า (Target Problem) ต้องเร่งแก้ไขโดยเร็ว คือ เกษตรกรขาดความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำงาน ซึ่งมีองค์ประกอบของปัญหาคือ เกษตรกรขาดความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเป็นเหตุและผล การขาดความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในด้านคุณค่า การขาดความสามารถในการวางแผนการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ และการขาดความสามารถในการนำไปปฏิบัติจริงตามแผนได้ ดังนั้นจึงกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ คือ ให้เกษตรกรมีความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำงาน โดยได้กำหนดหน่วยระบบทำงานเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความสนใจในการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ 2) การให้ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ 3) การจัดไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ 4) การวางแผนการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ 5) การนำแผนไปปฏิบัติจริง 6) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยสรุป คือ

1. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
2. เพื่อทดลองยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ โดยรวมกลุ่มสาธิตทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

3. เพื่อประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แผนการทดลองแบบเสมือนจริง (Quasi Experiment) คือ Set-E + Set-T + NAT-C คือ กลุ่มทดลองที่จัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้น เรียกว่า SET-E และผู้วิจัยได้กำหนด Treatment ให้เรียกว่า SET-T และมีกลุ่มควบคุม ที่อยู่ตามธรรมชาติในชุมชนร่วมศึกษาเปรียบเทียบผล เรียกว่า NAT-C ซึ่งมี 2 กลุ่มย่อย เรียกว่า NAT-C₁ และ NAT-C₂

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งมีที่อยู่อาศัย และมีที่นาอยู่ ณ ตำบลนาขาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 1 จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มทดลอง 30 คน โดยวิธีสุ่มแบบบังเอิญให้เกษตรกรทำนาที่อาศัยและมีที่นาในตำบลนาขาง หากประสงค์จะเข้าร่วมการวิจัยนี้ ให้มาสมัครโดยไม่มีการฝืนใจหรือบังคับ ซึ่งได้ผู้มาสมัคร และได้จำนวนแน่นอน 30 คน ส่วนกลุ่มควบคุม 1 ก็เป็นเกษตรกรอาชีพทำนากระจ่ายอยู่ทั่วไปตามธรรมชาติในชุมชน โดยมีผู้อาสาพร้อมให้ข้อมูลของตนเอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 2 เป็นเกษตรกรที่มีผืนนาอยู่ใกล้เคียงแปลงนาสาธิต จำนวน 6 คน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตกับผลผลิตของการทำนาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภทคือ

1. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา 3 ท่าน และได้นำไปปรับปรุง ทดลองใช้กับเกษตรกรที่ทำนา จำนวน 10 ราย ได้ทดลองทำและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้จริง

2. แปลงนาสาธิตที่วัดนาขางให้ความอนุเคราะห์เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 2 ไร่ 2 งาน 84 วา²

3. สถานที่ศึกษาดูงาน ณ แปลงนาของคุณชัยพร พรหมพันธุ์ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี

4. ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ คือ สนใจ เรียนรู้ ดูงาน วางแผน ปฏิบัติจริง และประเมินผลสำเร็จ

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ โดยมีหน่วยระบบทำงาน 6 หน่วยระบบ และมีวิธีการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. หน่วยระบบที่ 1 นำกลุ่มทดลองที่มาจากบุคคลที่อาสาสมัคร 30 ราย ให้ชมภาพการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่อุทิศพระวรกายทำประโยชน์ให้บ้านเมืองและได้พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นต่อจากนั้นให้ผู้รู้ และผู้นำชุมชนมาจุดประกายให้ความรู้เรื่อง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการทำงานอย่างเป็นระบบ แก่กลุ่มทดลองได้รับฟัง

2. หน่วยระบบที่ 2 การให้ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนาคือ หลังจากที่ถูกทดลอง มีความสนใจและรับทราบข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ในลำดับนี้จึงให้วิทยากรผู้ทรงความรู้เรื่อง แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ มาอธิบายความหมาย และการนำมาประยุกต์เข้ากับการทำนาคือ

3. หน่วยระบบที่ 3 การไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำนาคตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยไปทัศนศึกษา ณ แปลงนาคุณชัยพร พรหมพันธ์ ผู้ได้รับยกย่องเป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ณ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2553

4. หน่วยระบบที่ 4 การวางแผนการทำนาคตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในขั้นตอนนี้ให้กลุ่มทดลองได้นำความรู้ที่ได้รับมาวางแผนการทำนาร่วมกัน เพื่อจะนำไปใช้ในพื้นที่แปลงนาสาธิต จำนวน 2 ไร่ 2 งาน 84 วา ที่วัดอนุเคราะห์ให้ และกลุ่มทดลอง นำเสนอแผนการทำนาคในที่ประชุม โดยมีวิทยากร ผู้รู้ในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ และหลักการทำนาคมาให้คำปรึกษาแนะนำ

5. หน่วยระบบที่ 5 การนำแผนไปปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ โดยกลุ่มทดลอง ทั้ง 30 คน นำแผนการทำนาคไปลงมือปฏิบัติจริง ณ แปลงนาสาธิต โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน ตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2553 ถึงการเก็บเกี่ยว วันที่ 29 ธันวาคม 2553

6. หน่วยระบบที่ 6 การประเมินผลการปฏิบัติงาน หลังจากการปฏิบัติจริงการทำนาคแล้ว กลุ่มทดลอง ทั้ง 30 คน ก็ได้ประชุมสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาอย่างพร้อมเพรียงกัน

หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานทั้ง 6 หน่วยระบบทำงานแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัยแบบประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นกลุ่มทดลอง ทั้ง 30 คน และนำแบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกันนี้ไปสัมภาษณ์กลุ่มควบคุม 1 อีก 30 คน และกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 6 คน ที่มีพื้นที่นาใกล้เคียงแปลงนาสาธิต

ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบ ต้นทุนการผลิต และผลผลิตของการทำนาต่อไร่ โดยผู้วิจัยได้เป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรนี้ด้วยตนเองทั้งหมดทุกราย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ดังนี้

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ระหว่างกลุ่มควบคุม 1 จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 6 คน กับกลุ่มทดลอง 30 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกันนี้สอบถามทั้ง 2 กลุ่ม ใน 4 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเป็นเหตุและผล ที่ประกอบด้วยความเข้าใจ เรื่องระบบการทำนา และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในประเด็นนี้พบว่า กลุ่มควบคุม 1 จำนวน 30 คนและกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 6 คน ไม่มีความเข้าใจ คำว่าระบบ และไม่ทราบว่าระบบต้องประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต และไม่ได้คำนึงถึงบริบทที่มาเกี่ยวข้องกับการทำนา ต่อเมื่อผู้วิจัยได้อธิบายถึงความหมายดังกล่าวพร้อมยกตัวอย่างประกอบ จึงสามารถตอบได้บ้าง แต่ไม่มีความชัดเจนในรายละเอียด และขาดการคำนึงถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงในแต่ละส่วน สาเหตุที่ผู้วิจัยพยายามอธิบายความหมายของสิ่งข้างต้น ให้แก่กลุ่มควบคุมทั้งสองกลุ่ม เพราะตระหนักว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่ม เป็นเกษตรกรที่ได้ทำนาเป็นประจำทุกปีอยู่แล้ว จึงเป็นไปได้ จะไม่เกี่ยวข้องกับการปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และบริบทที่เกี่ยวข้องกับการทำนา

ต่อจากนั้นเมื่อสอบถามถึงความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มควบคุม ทั้ง 2 กลุ่ม ก็ไม่มีความเข้าใจ ความหมายของคำนี้ได้ถูกต้อง และเมื่อสอบถามถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ หลักความพอประมาณ หลักเหตุผล หลักภูมิคุ้มกัน หลักความรู้ และหลักคุณธรรม กลุ่มควบคุมก็ไม่เข้าใจ และอธิบายถึงคำเหล่านี้ไม่ได้เลย

จึงสรุปได้ว่ากลุ่มควบคุม ทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความเข้าใจคำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ และไม่ทราบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ จะนำมาประยุกต์ใช้กับการทำนาได้อย่างไร

ส่วนในประเด็นที่ 2 การเห็นคุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ กลุ่มควบคุม ทั้ง 2 กลุ่ม ก็ไม่สามารถตอบคำถามได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ จะมาช่วยลดต้นทุน ช่วยเพิ่มผลผลิต ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ช่วยสร้างความสุข ความอบอุ่นในครอบครัวหรือชุมชน และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ได้อย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากความไม่เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบข้างต้น

ประเด็นที่ 3 เรื่อง ความสามารถในการวางแผนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ในด้านการวางแผนผลผลิต วางแผนกระบวนการ วางแผนปัจจัยนำเข้า และการมีสมาชิกอื่นๆ ช่วยเหลือในการวางแผน ที่สัมพันธ์กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มควบคุม ทั้ง 2 กลุ่ม ก็กล่าวว่า ไม่ได้วางแผนในการทำนา ถึงเวลาเมื่อมีน้ำมาก็ทำเลยทันที ทำตามๆกัน เหมือนที่ทำมาทุกปี ไม่ต้องเตรียมสิ่งใดให้ยุ่งยากเสียเวลาเลย

ส่วนประเด็นที่ 4 การลงมือปฏิบัติจริงตามแผนการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ พบว่า กลุ่มควบคุม 1 ทำนาตามเช่นที่เคยปฏิบัติมา คือ ส่วนมากเผาฟาง เพื่อฟางจะได้ไม่ติดรถไถ ทำให้ไถได้เรียบร็อย เสมอกัน และมีเพียง 6 รายที่กล่าวว่าไม่เผาฟาง แต่ใช้วิธีไถกลบเมื่อเตรียมดินเสร็จแล้ว จึงเผาเมล็ดพันธุ์ หว่านกล้าที่เพาะไว้ แล้วคลุมหญ้า ฆ่าหญ้า ใส่ปุ๋ยดูแลต้นข้าว จนเก็บเกี่ยว เป็นอันเสร็จสิ้นการทำนาหนึ่งรอบ วิธีการทำนาของกลุ่มควบคุมทั้งหมดจะจ้างในชั้นการไถ ตีดิน และบางส่วนจ้างทั้งการไถ ตีดิน ทำเทือก ซักร่อง และเก็บเกี่ยว เพราะไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย สะดวกสบายดี และในขั้นตอนการหว่าน การคลุมหญ้า การใส่ปุ๋ย ใส่ยาบำรุงจำนวนถึง 20 คน กล่าวว่า จ้างเขาทำหมดทุกขั้นเช่นกัน ตนเองเพียงดูแลควบคุมการจ้างของตนในส่วนปัจจัยนำเข้าหรือสิ่งที่ต้องใช้ในการทำนา ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ กลุ่มควบคุม ก็ใช้ตามผู้อื่น ไม่ได้บอกเหตุผลในการเลือกเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่ใช้พันธุ์พิษณุโลก ชัยนาท และสุพรรณบุรี และอัตรามล็ดพันธุ์ ใช้อัตราค่อนข้างสูงกว่าที่ควรจะเป็นตามหลักวิชาการเกษตรที่กำหนดไว้ที่ 20-25 กก.ต่อไร่ ส่วนกลุ่มควบคุม 1 ใช้เมล็ดพันธุ์หว่านต่อไร่ 3 ถึง 4 ถัง หรือ 30-40 กก.ต่อไร่ และการใส่ปุ๋ย จะใช้ปุ๋ยเคมีทุกรายอัตราส่วนไร่ละ 50-75 กก.หรือประมาณ 1 – 1 ½ ลูกต่อไร่ (ลูกละ 50 กก.) และใส่ปุ๋ยประมาณ 2-4 ครั้ง ส่วนการใช้สารเคมีควบคุมโรคและแมลง กลุ่มควบคุมทุกราย จะฉีดยา โดยซื้อจากร้านค้าซึ่งจะทำจากสารเคมีฉีด 4-7 ครั้ง ต่อบรอบการทำนา การใส่ยาคุม-ฆ่าหญ้า ซึ่งเป็นสารเคมีเช่นกัน

ปัจจัยนำเข้าทั้งหลายนี้ กลุ่มควบคุม 1 ทุกคนกล่าวว่า ซื้อจากร้านค้าทั้งสิ้น ไม่ได้ทำไว้ใช้เอง

ในส่วนผลผลิตการทำนา กลุ่มควบคุมกล่าวว่า ไม่ได้กะประมาณได้ผลผลิตเท่าไรก็เท่านั้น แต่โดยทั่วไปแล้วผลผลิตที่ได้รับเฉลี่ยไร่ละ 50-70 ถังต่อไร่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนค่อนข้างสูง เพราะเป็นการปฏิบัติงานที่อยู่บนพื้นฐานการจ้างและใช้เงินซื้อทุกอย่างเอง ในการร่วมคิดร่วมทำ ส่วนใหญ่ทำกันในครัวเรือนของตนเอง บ้างก็มีสามีหรือภรรยาต่างช่วยกันแต่บางรายฝ่ายชายทำคนเดียวไม่มีภรรยาและลูกช่วย ส่วนการร่วมคิดร่วมทำกับชุมชนไม่มีการปรึกษาหารือกัน

ส่วนในกลุ่มควบคุม 2 ผู้วิจัยได้สอบถามการปฏิบัติจริงตามแผนหรือไม่ พบว่า กลุ่มควบคุม 2 ทุกคน กล่าวว่า ไม่มีแผนการทำนา เมื่อน้ำมาก็ลงมือทำ ทำตามที่เคยทำเหมือนปีก่อนๆในด้านผลผลิตที่ต้องการ ทุกคนมีความต้องการให้ผลผลิตมีจำนวนมากๆ บางรายคาดหวังผลผลิตถึง 1 ตัน

ต่อไร่ และกล่าวว่าปัจจัยที่จะทำให้มีผลผลิตมากก็ต้องใส่ปุ๋ยเคมีมากๆ รวมถึงฉีดยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง สารบำรุงเพิ่มขึ้น ซึ่งก็เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้น และเสี่ยงต่อการขาดทุน ซึ่งกลุ่มควบคุม 2 ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นนัก จึงพบว่า กลุ่มควบคุมนี้มีต้นทุนการผลิต โดยเฉลี่ย 3,075.75 บาท และมีผลผลิตต่อไร่ประมาณ 72.92 ถังต่อไร่ ปัจจัยการผลิตคือ ปุ๋ย เมล็ด พันธุ์ ยาคุมและฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ฮอร์โมนบำรุง ซึ่งกลุ่มควบคุมซื้อทุกอย่างไม่ได้ทำเอง และกระบวนการทำนา มักจะจ้างมากกว่าทำเอง สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มต้นทุนทั้งสิ้น

ส่วนในกลุ่มทดลอง จากการสัมภาษณ์ทั้ง 30 คน ใน 4 ประเด็นหลักคือ การเข้าใจ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ โดยจำแนกเป็น ด้านความเข้าใจต่อระบบการทำนาและความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการทำนา พบว่า กลุ่มทดลองทุกคนมีความสามารถตอบข้อคำถามได้ถูกต้องทุกข้อ เห็นว่าการทำนาต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตและบริบทที่รายรอบการทำนา และต้องมีระบบการทำนาที่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน การมีหลักความรู้ และการมีหลักคุณธรรม ในด้านการเห็นคุณค่าของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา พบว่า กลุ่มทดลองทุกคนเห็นว่าการทำนาโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบมีประโยชน์ต่อการลดต้นทุน และช่วยเพิ่มผลผลิตหรือกำไร ช่วยให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดความสุข ความอบอุ่นในครอบครัวหรือชุมชน เพราะร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ เช่น การใช้ไตรโคเดอร์มาในการฆ่าเชื้อรา เป็นต้น ในด้านความสามารถในการวางแผนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ คือ ทุกคนสามารถวางแผนด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้า ร่วมคิดหารือ กับเพื่อนบ้าน และชุมชน โดยในกลุ่มได้วางแผนแสดงความต้องการผลผลิตไว้ 70 ถังต่อไร่ โดยใช้ข้าวพันธุ์ พิษณุโลกเพราะเหมาะกับฤดูกาลที่ข้าวทนหนาวได้และปลูกข้าวหอมนิลในพื้นที่ประมาณ 2 งาน เพื่อศึกษาค้นคว้าการเติบโต ส่วนวิธีการใช้การหมักฟาง เตรียมดิน หว่าน ใส่ปุ๋ย ดูแลด้วยตนเอง และจ้างเก็บเกี่ยวเฉพาะข้าวพิษณุโลก แต่ข้าวหอมนิล ชาวบ้านร่วมมือกันเกี่ยวเอง กระบวนการทำนาทั้งหมด ยกเว้นการเก็บเกี่ยว เน้นการทำเอง และปัจจัยนำเข้าที่ต้องใช้ คือ ปุ๋ยอินทรีย์และเคมี ผสมกัน ในอัตรา 2 ต่อ 1 โดยอินทรีย์มากกว่าเคมี ปุ๋ยที่ใช้อัตราส่วนไร่ละ 55 กก.ต่อไร่ เป็นอัตราที่กลุ่มเห็นว่าเหมาะสม เพราะเป็นการทำนาครั้งแรกในผืนนาถ้าใช้ปุ๋ยในปริมาณน้อยกว่านี้ต้นข้าวจะรับปุ๋ยไม่เพียงพอส่วนการไล่แมลง กลุ่มทำเองจากน้ำพริกแกงเผ็ด และการบำรุงต้นข้าว ใช้ฮอร์โมนไข่ที่ทำเอง ส่วนเมล็ดพันธุ์ใช้อัตราที่เหมาะสมตามเกณฑ์ของสำนักงานเกษตรฯ แนะนำ 22 กก.ต่อไร่ ทั้งนี้ได้ร่วมกันวางแผน โดยการมีส่วนร่วมของทุกคนในกลุ่ม

หลังจากวางแผนแล้วจึงนำมาปฏิบัติจริงในที่นาสาธิต ณ วัฒนayang ตามแผนที่วางไว้ และร่วมมือกันในกลุ่ม ซึ่งได้ผลผลิตเกินจากกำหนด ไร่ที่ 70 กก.ต่อไร่ ผลผลิตที่ได้รับคือ ได้ข้าว พิษณุโลกคิดเป็นอัตรา 103.17 ถึงต่อไร่ หรือ 1031.67 กก.ต่อไร่ ข้าวพันธุ์หอมนิล 6 ถึงต่องาน หรือ 60 กก.ต่องาน และเมื่อรวมข้าวทั้ง 2 ชนิด คิดเป็น 88.50 ถึงต่อไร่ ซึ่งก็สูงเกินเป้าและต้นทุนการผลิตข้าว ครั้งนี้ คิดเป็นอัตราต่อไร่ คือ ไร่ละ 1,770.48 บาท ในขณะที่กลุ่มควบคุม 2 ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ จำนวน 72.92 ถึง และมีต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่จำนวน 3075.75 บาท

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาสามารถในการใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา โดยมีความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงเหตุและผล มีความเข้าใจในเชิงคุณค่า มีความสามารถในการวางแผน และสามารถนำแผนการทำนา มาปฏิบัติจริง และผลที่ได้รับสอดคล้องกับหลักการทำนาของสำนักงานเกษตรหลายประการ ผลการทดลองแสดง ถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง คือ

ตารางที่ 6.1 แสดงการทำนาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ประเด็น ปัจจัยนำเข้า	การปฏิบัติของ กลุ่มควบคุม	การปฏิบัติของกลุ่มทดลอง		ความสอดคล้องทางวิชาการ ของสำนักงานเกษตรฯ
		การปฏิบัติ	เหตุผล	
การเตรียมดิน	ขังเผาฟางและตอซัง	ไม่เผาฟางและตอซัง	หมักเป็นปุ๋ย	ไม่เผาตอซัง
อัตราเมล็ดพันธุ์ ต่อไร่	30-40 กก.ต่อไร่	22.24 กก.ต่อไร่	1. มีความเหมาะสมข้าวไม่บางและหนาไป 2. เพื่อลดต้นทุน	20-25 กก.ต่อไร่
การใช้ปุ๋ยเคมี	50-100 กก.ต่อไร่	55 กก.ต่อไร่	1. ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อมิให้ดินเสียและใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อเสริมให้ดินมีปุ๋ยเพียงพอ 2. เพื่อลดต้นทุน 3. ในพื้นที่นี้ทำนาครั้งแรก ดังนั้นจึงใช้ปุ๋ย ค่อนข้างมากในครั้งแรก	35-40 กก.ต่อไร่
การใช้สารเคมี ควบคุมโรค และ แมลง	ใช้สารเคมีฉีด 4-7 ครั้ง	ใช้สารชีวภาพ สมุนไพรจากน้ำพริก แกงเผ็ดและน้ำส้ม ควันไม้ไล่แมลง	1. เพื่อความปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อลดต้นทุน	สำรวจวิเคราะห์ศัตรูพืช ใช้สมุนไพรสารชีวภาพ
ชาบำรุงข้าว	ใช้สารเคมี	ใช้สารชีวภาพ ฮอริโมนไข่	1. เพื่อความปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อลดต้นทุน	ใช้สารชีวภาพ
กระบวนการ ทำนา	เน้นการจ้างผู้อื่น	เน้นการ ทำเอง และ ช่วยเหลือในกลุ่ม	ประหยัดต้นทุน พึ่งตนเอง ลดความเสี่ยงต่อ การขาดทุน	
ผลผลิต	72.92 ถึงต่อไร่ (กลุ่มควบคุม2)	88.560 ถึงต่อไร่	-	-
ต้นทุนการผลิต	3075.74 บาทต่อไร่ (กลุ่มควบคุม 2)	1,770 บาท ต่อไร่	-	-

ในการวิจัยนี้เกษตรกรได้นำเอาแนวคิดเรื่องหน่วยระบบจากทฤษฎีระบบมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน และนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตที่เหมาะสม ด้วยการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจะประมาณ กำหนดหน่วยระบบ จนเป็นผลให้การวิจัยครั้งนี้ ได้ผลผลิตข้าวในปริมาณที่สูง และมีต้นทุนการผลิตทั้งปัจจัยนำเข้า และกระบวนการที่ต่ำกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลอง

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ได้นำเอาทฤษฎีการสอนของ ศาสตราจารย์เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S.Bloom) ที่กล่าวถึงการสอนควรประกอบด้วย การให้ความรู้ ความเข้าใจ การให้ความรู้ ด้านคุณค่า และการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติ จึงจะเป็นองค์ประกอบความรู้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีนี้มากำหนดหน่วยระบบ การดำเนินงานครบทุกด้าน ตามข้างต้น และจากผลประเมิน พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมการทดลอง 30 ราย มีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้เชิงเหตุและผล การเห็นคุณค่า ความสามารถในการวางแผน และการนำไปปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลองในทุกด้าน

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องนี้ได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้ความกระจ่างทางสังคมของ แรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Rath, Harmin and Simon) มาใช้ประกอบการศึกษา โดยให้โอกาสกลุ่มเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมทดลองได้เลือกแนวทางการวางแผนการปฏิบัติ การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเสรี (Choosinig) เมื่อทุกคนยอมรับ (Prizing) แนวทางการปฏิบัติอย่างเต็มใจแล้วก็ได้ร่วมกันปฏิบัติ (Action on) ด้วยความสมัครใจ จนทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่เข้าร่วมการทดลองสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลองในทุกด้าน

สาเหตุที่การวิจัยนี้เน้นในเรื่องการปฏิบัติเพราะจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมักจะไปศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับโครงการที่ชุมชนจัดขึ้นบ่อยๆแต่โครงการที่ผ่านมาก็ได้เน้นในการนำเอาผลการศึกษาดูงาน ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกษตรกรที่ศึกษาดูงานไม่ได้นำความรู้มาใช้ ทำให้มองไม่เห็นคุณค่าและไม่นำประโยชน์ที่ได้รับมาปฏิบัติจริง ดังนั้นการศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ จึงได้ให้ความสำคัญคือ การนำไปปฏิบัติ และได้ นำเอาทฤษฎีวงจรคุณภาพของ Deming ที่กล่าวว่า การดำเนินงานที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการนำกลับไปปรับปรุง (Act) ซึ่งหน่วยระบบการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาครั้งนี้จึงประกอบขึ้นตามหลัก PDCA ยังผลให้กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมการทดลองมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ อยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลอง

การศึกษาเรื่องนี้ได้นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) มาประกอบการศึกษา ซึ่งทฤษฎีนี้ส่วนหนึ่งกล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้โดยการสังเกต

ตัวแบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกตัวแบบที่มีวิถีชีวิต และเป็นเกษตรกรเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม การทดลองนี้ บุคคลต้นแบบนี้เป็นตัวอย่างที่ดี ประกอบด้วยคุณลักษณะ มีความขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ และดำเนินชีวิตด้วยการใช้ปัญญาปฏิบัติงาน จนได้รับยกย่องเป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ชื่อ คุณ ชัยพร พรหมพันธุ์ ซึ่งจากการศึกษาคุณงานครั้งนี้ เกษตรกรที่ร่วมการวิจัยมีความประทับใจ และพึงพอใจบุคคลต้นแบบมาก และเกษตรกรกลุ่มทดลอง ก็ได้้นำเอาแนวทางของชื่อ คุณ ชัยพร พรหมพันธุ์ มาประยุกต์ใช้ ดังเช่น การรวมกลุ่มทำสอร์โม่ไร่ การทำสมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น เป็นผลให้การผลิตข้าวมีต้นทุนต่ำ เป็นข้าวเชิงปลอดสารพิษ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และปลอดภัย กับตนเอง และสังคม

การวิจัยครั้งนี้จึงส่งผลในการพึ่งพาตนเอง ช่วยลดต้นทุน ให้มีความสำคัญต่อสุขภาพคน และสิ่งแวดล้อม ด้วยการลดการใช้สารเคมี ทั้งจากปุ๋ย จากยาปราบศัตรูพืช สารบำรุงต้นข้าว โดย นำจากสารชีวภาพที่มีต้นทุนไม่สูง และวัสดุอุปกรณ์ มีอยู่แล้วในท้องถิ่นมาใช้ เช่น การทำสอร์โม่ไร่ นำพริกแกงเผ็ดสารเป็นไล่แมลง เป็นต้น ส่วนนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติศึกษากรณี : ครูทองเหมาะ แจ่มแจ่ม ของ วรณมาชะ เกสรดอกไม้ (2551) ที่ พบว่า กระบวนการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของครูทองเหมาะ แจ่มแจ่ม ก่อให้เกิด 1) ทำให้ เกิดการพึ่งตนเอง 2) ผลผลิตมีต้นทุนต่ำ 3) สภาพแวดล้อมและคุณภาพดินที่ดีขึ้น 4) สุขภาพมีความ แข็งแรง และการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม โดย โอภาส นิตติกิจไพบูลย์ (2547) ที่พบว่า ภายหลังจากการที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการวนเกษตร ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค และเพื่อการผลิตลดลง อนึ่งการวิจัยยุทธศาสตร์การทำนาตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ยังพบว่า เกษตรกรในกลุ่มทดลองสามารถลดต้นทุนได้ ส่วน หนึ่งมาจากเกษตรกร ทำนาด้วยตนเอง ตั้งแต่การเตรียมดิน การไถ ทำเทือก ซักร่อง หว่าน การดูแล บำรุง ซึ่งต่างจากกลุ่มควบคุมที่เน้นการจ้างเกือบทุกขั้นตอน จึงทำให้เพิ่มต้นทุนในการทำนา ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงกลุ่มทดลองปฏิบัติเช่นนี้ได้ต้องใช้คุณธรรม โดยเฉพาะความขยันหมั่นเพียร ความมานะ การใช้สติปัญญา ร่วมคิดร่วมทำ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญในการ วางแผนการทำนา และนำไปปฏิบัติ จริง ทำให้ค่าใช้จ่ายในการทำนาไม่สูง เพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมคุณธรรมข้างต้นที่เกิดจาก การใช้ยุทธศาสตร์นี้ จึงสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง พุทธคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการดำเนิน ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกร โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัด ชลบุรี ของพลฤทธิ์ สุวรรณเมธา (2546) ที่พบว่าเกษตรกรที่ผ่านการวิจัยนี้ เกิดจิตสำนึกให้ ความสำคัญต่อการรู้จัก ใช้สติปัญญาปรับปรุงความรู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดมา ที่จะช่วยให้ประสบ ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามเกษตรทฤษฎีใหม่ และยังพบว่า การมีพุทธจริยธรรมในด้านความ

ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่เกษตรกรเชื่อว่าจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตที่ประสบผลสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ นอกจากนี้การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ก็มีความสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบประสิทธิภาพและระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างเกษตรกรแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรกรกระแสหลัก ของมยุรี เสือคำราม (2546) ที่พบว่า เกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีความประหยัด และก่อให้เกิดประโยชน์ คือ การปลูกข้าวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีต้นทุนการผลิตค่อนข้างต่ำกว่าเกษตรกรกระแสหลักแต่ผลตอบแทนที่ได้รับจากการผลิตข้าวมีอัตราที่สูงกว่า สาเหตุที่สามารถประหยัดต้นทุนได้เนื่องจากระบบเกษตรกรแนวเศรษฐกิจพอเพียงสามารถลดปัจจัยการผลิตบางชนิดโดยการหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่เป็นระบบที่เกื้อกูลกัน นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ได้รับการตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน มีเงินพอกินพอใช้จนเหลือกินเหลือใช้ สร้างความมั่นคงและอบอุ่นให้กับครอบครัว เกษตรกรแนวเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สูงกว่า เกษตรกรกระแสหลักและก่อให้เกิดการเกษตรที่ยั่งยืน เกษตรกรสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านเศรษฐกิจในการดำรงชีวิต รักษาสภาพแวดล้อม ช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน เมื่อสิ่งแวดล้อมสมบูรณ์เกษตรกรย่อมมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจ

จากการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ส่งผลดีต่อผู้อื่น ต่อชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในท้องถิ่นร่วมคิดและทำ มิใช่ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ จึงเป็นการสร้างความรักสมัครสมานกันในชุมชน ช่วยลดต้นทุนการผลิต และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง ผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ของวิสาห์กิจชุมชน : กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี ของนรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุณารมณฺ์เลิศ (2551) พบว่า ภายหลังจากนำแนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดผล ความซื่อตรงในการประกอบการ ร่องลงมาคือ การมีชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี การพึ่งพาตนเองได้ทางจิตใจ การเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

นอกจากนี้การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ได้กำหนดหน่วยระบบทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือ เกษตรกรมีความสามารถ ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา โดยแบ่งเป็น 6 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบการสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความรู้ การให้ไปทัศนศึกษา การวางแผนการปฏิบัติจริง และการประเมินของการทำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ซึ่งก็ได้สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง

ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถานของสายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2547) ที่พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการดำเนินงานตามขั้นตอน คือ 1) ควรส่งเสริมให้ความรู้ (3.17) 2) ควรส่งเสริมด้านการนำไปใช้ประโยชน์ (3.06) และ 3) ควรส่งเสริมด้านการนำไปประยุกต์ใช้ (3.01) อนึ่งการกำหนดให้มีหน่วยระบบที่ 3 คือ การไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำงานในพื้นที่นาของคุณชัยพร พรหมพันธุ์ ก็สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรได้อย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาง จังหวัดฉะเชิงเทรา ของจริยา สุพรรณ (2548) ที่พบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขามซึ่งแต่เดิมดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยม มีการเปลี่ยนแปลงปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรเกิดปัญหาภาวะหนี้สินในระดับสูง มีการจัดการทรัพยากรที่ไม่พึงพาซึ่งกันและกัน หลังจากนั้นเกษตรกรส่วนหนึ่งจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ที่ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อนึ่งการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ได้เล็งเห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ว่ามีคุณประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ทำการวิจัย โดยกำหนดหน่วยระบบดำเนินงานให้ความรู้และเห็นคุณค่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบนี้ และพบคำตอบว่าเกษตรกรทุกคน เล็งเห็นความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีคุณค่าแล้วจึงนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรรายย่อยภาคตะวันตกของประเทศไทย ของ ศ.ดร.สิน พันธุ์พินิจ (2543) ที่เห็นว่า ปัจจัยสำคัญต่อการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประการหนึ่งคือ ความศรัทธาในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยที่ปรากฏในปัจจุบัน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแทบทั้งสิ้น มีเพียงเรื่อง การวิจัยและพัฒนาวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมพื้นฐานโดยอิงกรอบความคิดเชิงระบบ ของ ศ.ดร.เจลิยว บุรีภักดี และคณะ (2550) ที่ศึกษาโดยมีกรอบความคิดใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาผนวกกับทฤษฎีระบบ โดยนำมาศึกษาภาคเกษตรกรรมพื้นฐานและจากข้อมูลพบว่า ยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยการทำงานโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ดังนั้นการศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ จึงเป็นการศึกษาแนวใหม่ ที่ต้องการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการปฏิบัติควบคู่กับทฤษฎีระบบโดยศึกษาในด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต ผลผลิต และ

บริบทที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินการทั้งหลายจะต้องสัมพันธ์กับระบบ ดังนั้นหากนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประสานกับหน่วยระบบการทำงาน ให้อยู่บนพื้นฐานความพอประมาณ การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน หลักความรู้ และหลักคุณธรรม มาประกอบ จะทำให้ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังผลที่เกิดขึ้นจากการทำนาที่ศึกษานี้ มีต้นทุนต่ำ และผลดีด้านอื่นที่เกิดขึ้นเป็นที่น่าพึงพอใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ
3. ข้อเสนอแนะ สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษา เกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มควบคุม พบว่าเคยรับทราบ คำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น จากสื่อมวลชนทางวิทยุ โทรทัศน์ แต่เมื่อสอบถามถึงความเข้าใจต่อความหมาย ก็พบว่ายังไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่เห็นคุณค่าและ เห็นว่าไม่สามารถประยุกต์ใช้กับการทำนาได้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประหยัดในการดำเนินชีวิตประจำวันในครัวเรือน หรือบ้างก็กล่าวว่าเป็นเรื่องการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นอาหาร ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง เมื่อทดสอบความเข้าใจ ความรู้ครั้งแรก ก็ยังเข้าใจไม่ถูกต้องจนเมื่อได้รับการศึกษา แล้วจึงเข้าใจถูกต้องและเห็นประโยชน์ของแนวคิดนี้ หลังจากนั้นเมื่อนำมาวางแผน และนำไปปฏิบัติจริงก็เกิดความเข้าใจถูกต้องและเห็นคุณค่ามากขึ้นอีก และผลที่เกิดขึ้นก็เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมดังที่กล่าวมาแล้ว อนึ่งการศึกษานี้ได้เพิ่มเติมสิ่งใหม่ในเรื่องทฤษฎีระบบเพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญต่อการทำงานที่เป็นระบบ และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปกะประมาณหน่วยระบบ ทำให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาที่พบก็เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรในการทำนา ดังนั้นทางราชการควรมีนโยบายให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี หรืออำเภอ ได้นำแนวคิดนี้ขยายลงสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรผู้ทำนาในพื้นที่ชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ เพื่อจะได้ช่วยให้เกษตรกรผู้ทำนา ซึ่งเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของ

ชาติได้มีปัญญา ความรู้ที่มีคุณประโยชน์ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพการทำงานให้พัฒนาไปอย่างก้าวหน้าทัดเทียมอาชีพอื่นๆ

หนึ่งจากการศึกษา พบว่า หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะทางราชการได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่อง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน และนำประชาชนไปศึกษาดูงานบ่อยๆแต่เมื่อกลับมาแล้วก็ไม่ได้รับการกระตุ้นให้นำมาใช้ปฏิบัติจริง ประชาชนจึงมิได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ จึงทำให้ผู้เข้าอบรม ไม่มีความเข้าใจหลักแนวคิดนี้อย่างลึกซึ้ง และไม่สามารถนำมาใช้จริงได้ ดังนั้น หน่วยงานที่จะเข้าไปพัฒนาชุมชน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจึงควรเน้นผลลัพธ์การศึกษาที่ดี คือ การนำไปปฏิบัติให้ได้จริงซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรผู้ทำนา

ในการทำนาปุ๋ยเป็นสิ่งสำคัญมาก ชาวนาทุกคนต้องใช้ปุ๋ยเพื่อใส่บำรุงต้นข้าวให้สมบูรณ์ แข็งแรง เพื่อจะให้ผลผลิตได้เต็มที่ ปุ๋ยจึงเป็นต้นทุนสำคัญที่ชาวนาหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย อย่างไรก็ตามปัจจุบันมีวิธีมากมายที่จะช่วยลดต้นทุนค่าปุ๋ยลงได้ ดังเช่น การตรวจวัดปริมาณแร่ธาตุในดินมากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้ใส่ปุ๋ยที่มีแร่ธาตุเฉพาะที่ผิวดินนั้นยังขาดอยู่ซึ่งจะทำให้ดินมีแร่ธาตุ สมบูรณ์ตามที่ต้นข้าวต้องการ วิธีการนี้จะทำให้ลดต้นทุนปุ๋ย และพืชก็ได้แร่ธาตุที่ต้องการครบถ้วน ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้เต็มที่

หนึ่งชาวนาควรจะรวมตัวเป็นกลุ่มสมาชิกผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์นำมาใช้ในการทำนาของสมาชิก ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนค่าปุ๋ยของสมาชิก และปุ๋ยอินทรีย์มีราคาถูกกว่าปุ๋ยเคมีและไม่เป็นพิษต่อคนและสิ่งแวดล้อม และทำให้ดินไม่เสียเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับอาชีพการทำนา

3. ข้อเสนอแนะ สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยปรับใช้ยุทธศาสตร์นี้กับเกษตรกรที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆเช่น ชาวสวนที่ปลูกผัก ปลูกไม้ผล ปลูกไม้ดอก เป็นต้น

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนานี้ เพื่อให้ยุทธศาสตร์นี้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น กับเกษตรกรที่ทำนาได้นำไปใช้โดยคำนึงถึงหลักสำคัญในการทำนา ทั้งในด้านการใช้ปัจจัยนำเข้า กระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลการผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุน

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยปรับใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนานี้กับบุคลากรของเกษตรกรที่ทำนาให้หันมาสนใจอาชีพนี้ และฝึกฝนปฏิบัติ เพื่อวันข้างหน้าสามารถสืบสานยึดเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมที่สร้างรายได้แก่ตน และจะได้ช่วยสืบสานและพัฒนาอาชีพนี้ให้มีความก้าวหน้ายั่งยืนต่อไป

3.4 ควรศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ ในการใช้แรงงานวัว ควาย ในการเตรียมดิน แทนการใช้เครื่องจักร เพื่อลดต้นทุน ในกรณีที่ราคาน้ำมันสูงมากๆ